2005/2006 õa keemiaolümpiaadi piirkonnavooru ülesannete lahendused

8. klass

1. a) i) Segud on soolvesi ja viin, **ii)** lihtained on hapnik ja teemant, **iii)** liitained on veeaur, C–vitamiin, jää, söögisooda, süsihappegaas ja vesi.

b) Keemistemperatuur, lahustuvus, sulamistemperatuur ja tihedus.

c) i) 1250 m = 1,25 km, **ii)** 32 cm^3 = 0,032 dm^3, **iii)** 1,00 kg/dm^3 = 1,00 g/cm^3, **iv)** 1250 kg/m^3 = 1,25 g/cm^3, **v)** 10000 mm = 10 m.

2. a) i) $2H_2 + O_2 = 2H_2O$

ii) $C + O_2 = CO_2$

iii) $C_2H_5OH + 3O_2 = 2CO_2 + 3H_2O$

iv) $2C_3H_8O_3 + 7O_2 = 6CO_2 + 8H_2O$

v) $C_{12}H_{22}O_{11} + 12O_2 = 12CO_2 + 11H_2O$

vi) $C_6H_{12}O_6 + 6O_2 = 6CO_2 + 6H_2O$

b) i) **x** = $\frac{(114/2)-3}{3}$ = **18**

y = $\frac{(2\cdot 110/2)-5}{3}$ = **35**

ii) $C_3H_5O_3(OC_{18}H_{35})_3 \Leftrightarrow$ **$C_{57}H_{110}O_6$**

3. a) i) A – H_2O, vesi, külmub madalal temperatuuril

ii) X – O_2, hapnik, on oksüdeerija

iii) B – CO_2, süsinikdioksiid, neeldub NaOH lahuses

iv) Y – N_2, lämmastik, ei reageeri vesilahustes

b) i) m(proov) = 3,08 dm^3 · 0,948 g/dm^3 = 2,92 g

%(H_2O) = $\frac{0{,}21\,g}{2{,}92\,g}\cdot 100$ = **7,2**

ii) m(O_2) = 2.92 g – 0,21 g – 2,54 = 0.17 g

%(O_2) = $\frac{0{,}17\,g}{2{,}92\,g}\cdot 100$ = **5.8**

iii) m(CO_2) = 2,54 g – 1,95 g = 0,59 g

%(CO_2) = $\frac{0{,}59\,g}{2{,}92\,g}\cdot 100$ = **20**

iv) m(N_2) = 1,56 dm^3 · 1,25 g/dm^3 = 1,95 g

%(N_2) = $\frac{1{,}95\,g}{2{,}92\,g}\cdot 100$ = **66.8**

4. *Graafiku joonistamine: iga kõvera eest **1 p**, kokku **3 p***

a) $HgCl_2$ lahustuvus temperatuuri tõusuga kasvab kõikides lahustites.

b) Väikseim on lahustuvus vees.

c) i) etanoolis L($HgCl_2$, 5 ^{0}C) = 44±1 g

L($HgCl_2$, 55 ^{0}C) = 67±2 g

ii) metanoolis L($HgCl_2$, 5 ^{0}C) = 30±2 g

L($HgCl_2$, 55 ^{0}C) = 163±2 g

d) $\mathbf{m(HgCl_2)} = 13\ g \cdot \frac{40\ g}{100\ g} = \mathbf{5{,}2\ g}$

e) $L(HgCl_2) = 12{,}5\ g \cdot \frac{100\ g}{25\ g} = 50\ g$

i) etanoolis $^0t = \mathbf{30\ ^0C}$

ii) metanoolis $^0t = \mathbf{19 \pm 2\ ^0C}$

5. Iga lahtri õige täitmine a`0,2 p

Vesiniku mõlema alternatiivse kirjutusviisi eest kokku 1 p

Isotoop	Alternatiivne kirjutusviis	Prootonite arv	Neutronite arv	Massiarv	Elektronide arv
Prootium	H–1; ^1_1H	1	0	1	1
Deuteerium	H–2; ^2_1H	1	1	2	1
Triitium	H–3; ^3_1H	1	2	3	1
$^{235}_{92}U$	U–235	92	143	235	92
I–127	$^{127}_{53}I$	53	74	127	53
I–125	$^{125}_{53}I$	53	72	125	53
I–131	$^{131}_{53}I$	53	78	131	53
Cl–35	$^{35}_{17}Cl$	17	18	35	17

6. a) $2C_xH_yO_z + 15O_2 = 12H_2O + 10CO_2$

x = 10/2 = 5

y = (12·2)/2 = 12

z = (12+10·2 – 15 · 2)/2 = 1

Amüülalkoholi valem on $\mathbf{C_5H_{12}O}$

b) N(C) = 14 · 0,286 = 4

N(H) = 14 · 0,571 = 8

N(O) = 14 – 4 – 8 = 2

Etüülatsetaadi valem on $\mathbf{C_4H_8O_2}$

c) $C_4H_8O_2 + H_2O = C_2H_6O + C_xH_yO_z$

x = 4 – 2 = 2

y = 8 + 2 – 6 = 4

z = 2 + 1 – 1 = 2

Äädikhappe valem on $\mathbf{C_2H_4O_2}$

d) $C_5H_{12}O + C_2H_4O_2 = H_2O + C_xH_yO_z$

x = 5 + 2 = 7

y = 12 + 4 – 2 = 14

z = 1 + 2 – 1 = 2

Amüülatsetaadi valem on $\mathbf{C_7H_{14}O_2}$

2005/2006 õa keemiaolümpiaadi piirkonnavooru
ülesannete lahendused
9. klass

1. a) i) 1,20 g/dm^3 = 1,20 kg/m^3, **ii)** 0,5 mmol/ml = 0,0005 mol/cm^3 ehk $5\cdot10^{-4}$ mol/cm^3, **iii)** 0,0250 cm^{-1} = 2,50 m^{-1}, **iv)** 1500 h = 5400000 s ehk $5{,}4\cdot10^6$ s, **v)** 200 kg/kmol = 0,200 g/mmol ehk $2{,}00\cdot10^{-1}$ g/mmol.

b) i) happeline, **ii)** aluseline, **iii)** neutraalne, **iv)** aluseline, **v)** neutraalne, **vi)** neutraalne.

c) **i)** $2Na_2SO_3 + O_2 = 2Na_2SO_4$ *jah*
ii) $Ca(OH)_2 + CO_2 = CaCO_3 + H_2O$ *jah*
või $Ca(OH)_2 + 2CO_2 = Ca(HCO_3)_2$ *jah*
iii) $2H_2 + O_2 = 2H_2O$ *ei*
iv) $P_4O_{10} + 6H_2O = 4H_3PO_4$ *jah*

4p + 0,5p, kui kõik "jah" +"ei" on õiged

2. a) i) m(glükoos) = 750 g 0,078 = 58,5 g ≈ **59 g**

ii) m(viinamarjad) = 1 kg $\cdot \frac{1}{0{,}078}$ = 12,8 kg ≈ **13 kg**

iii) m(viinamarjad) = 1 kg $\cdot\ (1-0.170)\cdot\frac{1}{1-0.731}$ = 3,085 kg ≈ **3.09 kg**

3 p

iv) Lähtume esialgsest tervikust – täpselt 100 g viinamarjadest.
m(mittelenduvaid) = 100 g$\cdot$ (1 – 0,731) = 26,9 g
m(rosinaid) = $26{,}9 \cdot \frac{1}{1-0{,}170}$ = 32,4 g
m(H_2O, viinamarjades) = 100 g $\cdot$ 0,731 = 73,1 g
m(H_2O, lendunud) = 100 g – 32,4 g = 67,6 g
%(H_2O, lendunud) = $\frac{67{,}6\ \text{g}}{73{,}1\ \text{g}}\cdot 100$ = 92,47 ≈ **92,5**

4 p

b) $C \cdot H_2O$
Süsi vesi(k)

c) $M_r(C\cdot H_2O) = 30$ n = $\frac{180}{30}$ = 6 $(C\cdot H_2O)_6$ = **$C_6H_{12}O_6$**

3. a) i) Ühend **Q** – HCN on hape, 0,5 p

ii) Kõige kergem hüdroksiid on LiOH. M_r(LiOH) = 23.95
Taimede kolmeks toiteelemendiks on N, P ja K.
M_r(hüdroksiid elemendist **A**) = 23.95$\cdot$ 2,34 = **56**

2 p

b) i) A – K, kaalium
B – N, lämmastik
D – C, süsinik
ii) X – KCN, kaaliumtsüaniid
Y – HNO_3, lämmastikhape
Z – H_2CO_3, süsihape
Q – HCN, vesiniktsüaniid

c) i) $H_2CO_3 + 2NaOH = Na_2CO_3 + 2H_2O$
ii) $H_2CO_3 + NaOH = NaHCO_3 + H_2O$

d) Teemant – kõige tugevam looduslik aine, grafiit – väga pehme, kasutatakse määrdeainena. Kõvadus

4. a) i) Ge – on haruldane metall, mis avastati alles 19. sajandi teisel poolel. Pb on mürgine ega sobi toiduainete säilitamiseks.

X on Sn (tina), mida kasutatakse konservikarpide pleki kattematerjalina ja stannioolina (tinapaberina).

ii) II ja **IV**

b) i) O_2, F_2 ja Cl_2

ii) Väga suure aktiivsuse tõttu on F_2 kasutamine vähetõenäoline.

$M_r(Cl_2) = 70{,}91$ g/mol

$M_r(SnCl_4) = 260{,}5$ g/mol $\qquad \frac{260{,}5}{70{,}91} = 3.67$ $\qquad$ **A** – Cl_2, kloor

c) **Y** – $SnCl_4$, tina(IV)kloriid

E – $Sn(OH)_4$, tina(IV)hüdroksiid

B – HCl, vesinikkloriid

Z – $SnCl_2$, tina(II)kloriid

Q – $FeCl_3$, raud(III)kloriid

R – $FeCl_2$, raud(II)kloriid

d) i) $Sn + 2Cl_2 = SnCl_4$

ii) $SnCl_4 + 4H_2O = Sn(OH)_4 + 4HCl$

iii) $2HCl + Sn = SnCl_2 + H_2$

iv) $SnCl_2 + 2FeCl_3 = SnCl_4 + 2FeCl_2$

5. a) i) $2Na + 2H_2O = 2NaOH + H_2$

ii) $Na_2O_2 + 2H_2O = 2NaOH + H_2O_2$

b) n(HCl) = $\frac{21{,}10\ \text{cm}^3 \cdot 1{,}015\ \text{g/cm}^3 \cdot 0{,}0336}{36{,}46\ \text{g/mol}}$ = 0,01974 mol = **0.0197 mol**

c) n(NaOH) = n(HCl) · 10 = 0,1974 mol.

Olgu n(Na) = a ja $n(Na_2O_2)$ = b, siis

22.99a + 77.98b = 4,7 g

Samas a + 2b = 0,1974 mol

a = 0,1974 mol – 2b

$\frac{22.99 \cdot a}{\text{mol}} + \frac{77.98 \cdot b}{\text{mol}} = 4{,}7$

$\frac{22.99 \cdot (0{,}1974\ \text{mol} - 2b)}{\text{mol}} + \frac{77.98 \cdot b}{\text{mol}} = 4{,}7$

4,538 mol – 45.98·b + 77.98·b = 4,7 mol

32b = (4,7-4,538)mol $\qquad$ b = 0,00506 mol

%(Na) = $\frac{4{,}700\ \text{g} - 77.98\ \text{g/mol} \cdot 0{,}00506\ \text{mol}}{4{,}700\ \text{g}} \cdot 100$ = **91.6**

6. a) I -II $\quad$ I V –II $\quad$ -III I $\quad$ I -II $\quad$ III -III I $\quad$ V -II

H_2O, $\quad HClO_3$, $\quad NH_3 \cdot H_2O$, $\quad [Co(NH_3)_6](ClO_3)_3$

b) Co_2O_3, Cl_2O_5, NH_4ClO_3 ja $[Co(H_2O)_6](ClO_3)_3$

2005/2006 õa keemiaolümpiaadi piirkonnavooru
ülesannete lahendused
10. klass

1. a) i) Kristallvõre lõhkumine, **ii)** "keemilise ühendi" teke (solvatatsioon).

b) i) (2<u>0</u> + 273) K = **293 K**

(-2<u>0</u> + 273) K = **253 K**

c) Δ**H(A** $\rightarrow$ **E)** = (-2<u>0</u>-12+28+16) kJ = **+12 kJ**

d) $C + O_2 = CO_2$ ΔH_r

$\Delta H_f(CO_2) = \Delta H_r$

$\Delta H_c(C) = \Delta H_r$

e) $\rho = \frac{13{,}5\ \text{kg}}{0{,}00125\ \text{m}^3} \cdot \frac{1000\ \text{g}}{1\ \text{kg}} \cdot \frac{1\ \text{m}^3}{1000000\ \text{cm}^3}$ = **10,8 g/cm³**

2. $M_r(10H_2O) = 18\underline{0}$

a) Kõige suurem vee protsendiline sisaldus on kõige väiksema molaarmassiga kristallhüdraadis ja kõige väiksem vee protsendiline sisaldus on kõige suurema molaarmassiga kristallhüdraadis.

i) kristallhüdraat **B** **%(H_2O) =** $\frac{180}{286} \cdot 100$ = **62,9**

ii) kristallhüdraat **C** **%(H_2O) =** $\frac{180}{484} \cdot 100$ = **37,2**

b) i) $0{,}1 = \frac{m(E) \cdot \frac{(322-180)}{322}}{300}$

30 g = 0,441 m(**E**)

m(**E**) = **68,0 g**

ii) %(aine) = $\frac{10\ \text{g} \cdot \frac{201}{381}}{10\ \text{g} + 50\ \text{g}} \cdot 100$

%(aine) = 8,79

iii) $0{,}1 = \frac{10 \cdot \frac{266}{446}}{10 + m(H_2O)}$

$1 + 0{,}1m(H_2O) = 5{,}96$

m(H_2O) = 49,6 g

3. a) i) A – C, süsinik

ii) teemant ja grafiit

iii) B – süsi, koks

b) +IV CO_2, süsinikdioksiid

+II CO, süsinikoksiid

-I C_2H_2, etüün

-II C_2H_4, eteen

-III C_2H_6, etaan

-IV CH_4, metaan

c) D – $\mathbf{Y}_2O_3$

$A_r(\mathbf{Y}) = 3 \cdot 16 \cdot \frac{1}{0,3} \cdot 0,7 \cdot \frac{1}{2} = 56$

Y – Fe, raud

D – Fe_2O_3, raud(III)oksiid

d) i) $C + O_2 = CO_2$

ii) $Fe_2O_3 + C = 2FeO$ (ühend **E**) + CO

iii) $2CO + O_2 = 2CO_2$

e) i) gaasilise CO_2 külmutamisel moodustub tahke CO_2

ii) sublimatsioon

4. a) i) $\mathbf{A_2}$ – F_2, fluor

ii) X – H, vesinik

Y – O, hapnik

iii) $\mathbf{X_2Y}$ – H_2O, vesi

XA – HF, vesinikfluoriid

b) $M_r(HF) = 2\underline{0}$

%(F) = $\frac{19}{2\underline{0}} \cdot 100 =$ **95**

%(O) = $\frac{16}{18} \cdot 100 = 88,89 \approx$ **89**

c) EX – NaH, naatriumhüdriid

EYX – NaOH, naatriumhüdroksiid

%(Na) $= \frac{23,0}{40,0} \cdot 100 =$ **57,5**

d) Vee molekulide vahel on vesinikside.

5. a) %(H_2O) = $\frac{910\ \text{g}}{1000\ \text{cm}^3 \cdot 1{,}025\ \text{g/cm}^3} \cdot 100 = 88{,}8 \approx$ **89**

b) Kuna vereplasma summaarne elektriline laeng on 0, siis

$c(Na^+) + c(K^+) + 2 \cdot c(Ca^{2+}) + 2 \cdot c(Mg^{2+}) = c(HCO_3^-) + 2 \cdot c(HPO_4^{2-}) + 2 \cdot c(SO_4^{2-}) + c(Cl^-)$

$c(Cl^-) = c(Na^+) + c(K^+) + 2 \cdot c(Ca^{2+}) + 2 \cdot c(Mg^{2+}) - c(HCO_3^-) - 2 \cdot c(HPO_4^{2-}) - 2 \cdot c(SO_4^{2-})$

$c(Cl^-)$ = 133,4 + 3 + 2·2,2 + 2·0,7 – 28 - 2·1,5 - 2·0,6 = **110 mM**

c) $n(Cl^-) \Leftrightarrow n(NaCl)$

$m(NaCl) = \frac{1}{1} \cdot 1\ \text{L} \cdot 0.110\ \text{M} \cdot 58{,}5\ \text{g/mol} = 6{,}435\ \text{g}$

V(füs.lahus) = $6{,}435\ \text{g} \cdot \frac{1}{0{,}0090} \cdot \frac{1\,\text{cm}^3}{1{,}005\ \text{g}} = 711\ \text{cm}^3 \approx$ **710 cm³**

d) Ioonide summaarne kontsentratsioon on ligilähedaselt sama.

6. a) i) $CH_4 + 2O_2 = CO_2 + 2H_2O$

ii) $N_2H_4 + O_2 = N_2 + 2H_2O$

iii) $H_2 + 0{,}5O_2 = H_2O$

b) i) $\Delta H_c(CH_4)$ = [-394 + 2·(-286) – (-74)] kJ · $\frac{1}{\text{mol}}$ = **-892 kJ/mol**

ii) $\Delta H_c(N_2H_4)$ = [2·(-286) – 51] kJ · $\frac{1}{\text{mol}}$ = **-623 kJ/mol**

iii) $\Delta H_c(H_2) = \Delta H_f(H_2O)$ = **-286 kJ/mol**

c) i) $2n(O_2) \Leftrightarrow n(CH_4)$ **2 : 1**

ii) $n(O_2) \Leftrightarrow n(N_2H_4)$ **1 : 1**

iii) $0{,}5n(O_2) \Leftrightarrow n(H_2)$ **1 : 2**

d) i) $n(CH_4) \cdot M(CH_4) + 2n(O_2) \cdot M(O_2) = 5000\ \text{g}$

$16 \cdot \frac{1}{\text{mol}} \cdot n + 64 \cdot \frac{1}{\text{mol}} \cdot n = 5000$

$n = \frac{5000}{80}\ \text{mol} = 62{,}5\ \text{mol}$

$n(CH_4)$ = 62,5 mol

ii) $32 \cdot \frac{1}{\text{mol}} \cdot n + 32 \cdot \frac{1}{\text{mol}} \cdot n = 5000$

$n(N_2H_4)$ = $\frac{5000}{64}\ \text{mol}$ = **78,125 ≈ 78.1 mol**

iii) $2.02 \cdot \frac{1}{\text{mol}} \cdot n + 16 \cdot \frac{1}{\text{mol}} \cdot n = 5000$

$\mathbf{n(H_2)} = \frac{5000}{18.02}\,\text{mol}$ **= 277.5 mol**

e) i) $\mathbf{\Delta H(CH_4)}$ = 62,5 mol · (-892 kJ/mol) = -55750 kJ ≈ **-55,8 MJ**

ii) $\mathbf{\Delta H(N_2H_4)}$ = 78.1 mol · (-623 kJ/mol) = -48656 kJ ≈ **-48,7 MJ**

iii) $\mathbf{\Delta H(H_2)}$ = 277.5 mol · (-286 kJ/mol) = -79365 kJ ≈ **-79.4 MJ**

iv) 2 osa vesinikku ja 1 osa hapnikku

2005/2006 õa keemiaolümpiaadi piirkonnavooru
ülesannete lahendused
11. klass

1. a) i) $2H = H_2$ $\Delta H = -435$ kJ/mol
$O = 1/2O_2$ $\Delta H = ½ \cdot (-494$ kJ/mol)
$H_2 + 1/2O_2 = H_2O$ $\Delta H = -242$ kJ/mol

ii) $2H + O = H_2O$ $\mathbf{\Delta H_a^0 (H_2O) = -924\ kJ/mol}$

iii) $\mathbf{\Delta H_{diss,a}^0 (H_2O) = 924\ kJ/mol}$

b) i) 0,01 ^{0}C ; $6{,}11 \cdot 10^{-3}$ bar
ii) keemistemperatuur langeb
iii) sulamistemperatuur tõuseb

c) $\mathbf{X_1}$ – HCOOH hape
$\mathbf{X_2}$ – $HC(O)OC_2H_5$ ester

d) dimeerid on P_4O_{10} ja N_2O_4

e) Reaalselt ei eksisteeri anioone O^{3-} ja FO_3^-

2. a) **A** – CaC_2

$A_r(Me_A) = \frac{12 \cdot 2}{0{,}375} \cdot 0{,}625 = 40$

E – Al_4C_3

$A_r(Me_E) = \frac{12 \cdot 4}{0{,}25} \cdot 0{,}75 \cdot \frac{1}{4} = 27$

G – Mg_2C_3

$A_r(Me_G) = \frac{12 \cdot 3}{0{,}429} \cdot 0{,}571 \cdot \frac{1}{2} = 24$

L – WC

$A_r(Me_L) = \frac{12}{0{,}0612} \cdot 0{,}9388 = 184$

b) **X** – Ca, kaltsium
Y – CaO, kaltsiumoksiid
B – $Ca(OH)_2$, kaltsiumhüdroksiid
C – C_2H_2, etüün, atsetüleen
D – C_6H_6, benseen
F – CH_4, metaan
H – $Al(OH)_3$, alumiiniumhüdroksiid
I – $HC \equiv CCH_3$, propüün
J – $Mg(OH)_2$, magneesiumhüdroksiid

c) i) $Ca + 2C = CaC_2$
ii) $CaO + 3C = CaC_2 + CO$
iii) $CaC_2 + 2H_2O = Ca(OH)_2 + C_2H_2$
iv) $3C_2H_2 = C_6H_6$
v) $Al_4C_3 + 12H_2O = 4Al(OH)_3 + 3CH_4$
vi) $Mg_2C_3 + 4H_2O = 2Mg(OH)_2 + HC \equiv CCH_3$

3. a) i) 100 g lahustist kristalliseerunud soola mass on võrdne lahustuvuste vahega.

%(sool, 1) = $\frac{206,7-127,3}{206,7}\cdot 100$ = **38,41** = $(0,3841)^1 \cdot 100$

ii) %(sool, 2) = 38,41 · 0,3841 = **14,76** = $(0,3841)^2 \cdot 100$

iii) %(sool, 3) = 14,75 · 0,3841 = **5,668** = $(0,3841)^3 \cdot 100$

b) Ühest purgist soolast **B** saadakse: 500 g · 0,1476 = 73,8 g puhast soola

Soolast **C** 500 g · 0,05668 = 28,3 g

Soolast **D** 1000 g · 0,05668 = 56,7 g

A – üks purk **C** – kaks purki

B – üks purk **D** – üks purk

c) **A** – 128,90 $ **C** – 101 $

B – 74,20 $ **D** – 130 $

d) Et ümberkristalliseerimine on väga töömahukas, siis võib eeldada, et F.Aulbeer tellis soola **A**.

4. a) i) $AgNO_3 + KCl = AgCl\downarrow + KNO_3$

ii) $2AgNO_3 + K_2CrO_4 = Ag_2CrO_4 + 2KNO_3$

b) m(KCl) = $\frac{1}{1}\cdot 0,1\,\text{mol/dm}^3 \cdot \frac{10,5\,\text{cm}^3}{10\,\text{cm}^3}\cdot 0,1\,\text{dm}^3 \cdot 74,56\,\text{g/mol}$ = 0,7828 g

%(KCl) = $\frac{0,7828}{1,000}\cdot 100$ = **78,28**

c) Ekvivalentpunktis $[Ag^+] = \sqrt{1,0\cdot 10^{-10}}$ = $1,0\cdot 10^{-5}$ M

$(1,0\cdot 10^{-5})^2 \cdot [CrO_4^{2-}] = 1,1\cdot 10^{-12}$

$\mathbf{[CrO_4^{2-}]} = \frac{1,1\cdot 10^{-12}}{1,0\cdot 10^{-10}}$ = **0.011 M**

d) i) Happelises keskkonnas moodustub dikromaatioon ja kloriidioon võib oksüdeeruda.

ii) Aluselises keskkonnas moodustub mittelahustuv hõbehüdroksiid, mis laguneb hõbeoksiidiks.

5. a) -IV VI II IV

$CH_4 + 3H_2SO_4 = CO + 3SO_2 + 5H_2O$

-IV II

$C - 6e^- =$ C | 1

VI IV

$S + 2e^- =$ S | 3

b) -IV -IV

A CH_4 $[(CH_3)Pd(OSO_3H)]$

-III I -III III

D $[(CH_3CO)Pd(OSO_3H)]$ CH_3COOH

c) $2CH_4 + 3H_2SO_4 + 1/2O_2 = CH_3COOH + 3SO_2 + 5H_2O$

d) $[(CH_3)Pd(OSO_3H)] + H_2O = Pd + CH_3OH + H_2SO_4$

6. a) Si – C, süsinik

S – O, hapnik

N – P, fosfor

I – Cl , kloor

H – F, fluor

K – Na, naatrium

O – H, vesinik

b) $CH_3P(O)(F)OC_3H_7$ – sariin

c) SiO_3SO – CH_3OH, metanool

SiO_3I – CH_3Cl, klorometaan

OI – HCl, vesinikkloriid

SiO_3SK – CH_3ONa, naatriummetanolaat

KI – NaCl, naatriumkloriid

KH – NaF, naatriumfluoriid

Si_3O_7SO – C_3H_7OH, propaan-2-ool

d) $PCl_3 + 3CH_3OH = (CH_3O)_2POH + CH_3Cl + 2HCl$

$(CH_3O)_2POH + CH_3Cl + CH_3ONa = CH_3P(O)(OCH_3)_2 + NaCl + CH_3OH$

$CH_3P(O)(OCH_3)_2 + 2PCl_3 + 2Cl_2 = CH_3P(O)Cl_2 + 2POCl_3 + 2CH_3Cl$

$CH_3P(O)Cl_2 + 3NaF + C_3H_7OH = CH_3P(O)(F)OC_3H_7 + 2NaCl + NaHF_2$

2005/2006 õa keemiaolümpiaadi piirkonnavooru
ülesannete lahendused
12. klass

1. a) $0{,}082\,\frac{\text{mol}}{\text{L}}\cdot\frac{10^6\ \mu\text{mol}}{\text{mol}}\cdot\frac{\text{L}}{1000\ \text{mL}} = 82\ \frac{\mu\text{mol}}{\text{mL}}$

b) $C_2H_5COOH + H_2NC_2H_5 \xrightarrow[\text{katalüüs}]{\text{ensüüm}} C_2H_5-\overset{\overset{O}{\|}}{C}-\underset{\underset{H}{|}}{N}-C_2H_5 + H_2O$

c) CH_4 CD_4 CT_4

d) $[Ag_2CrO_4] \Leftrightarrow 2[Ag^+]$

$[Ag_2CrO_4] = \frac{1}{2}\cdot 1{,}0\cdot 10^{-6}\ \text{mol/L} = 5{,}0\cdot 10^{-7}\ \text{mol/L}$

e)

i) $\overset{0}{Pb}$ anood (–)

ii) $\overset{IV}{Pb}$ katood (+)

f) üks mool elektrone

2. a) m(**D**) = 2,55 g·(1 – 0,7647) = 0,60 g

Olgu oksiid **D** – $\mathbf{X}_2O$

$\mathbf{X}_2O + 2HCOOH = 2HCOO\mathbf{X} + H_2O$

$n(HCOOH) = 8{,}00\ \text{g}\cdot 0{,}23\cdot\frac{1\,\text{mol}}{46{,}0\ \text{g}} = 0{,}040\ \text{mol}$

$M(\mathbf{X}_2O) = \frac{0{,}60\ \text{g}}{\frac{1}{2}\cdot 0{,}040\ \text{mol}} = 30\ \text{g/mol}$

$A_r(\mathbf{X}) = \frac{30-16}{2} = 7$

X – Li, liitium $\mathbf{X}_2O$ – Li_2O

b) Propaaniga võis reageerida hapnik, sest moodustunud gaas (CO_2) andis $Ba(OH)_2$ lahusega valge sademe.

B – O_2, hapnik

c) $n(O_2 + \mathbf{C}) = 2{,}55\ \text{g}\cdot 0{,}7647\cdot\frac{1\,\text{mol}}{29\ \text{g}}\ \frac{1}{2.24} = 0{,}030\ \text{mol}$

$C_3H_8 + 5O_2 = 3CO_2 + 4H_2O$

$n(O_2) = \frac{5}{1}\cdot 0{,}0908\ \text{L}\cdot\frac{1\,\text{mol}}{22{,}7\ \text{L}} = 0{,}020\ \text{mol}$

$n(\mathbf{C}) = 0{,}030\ \text{mol} - 0{,}020\ \text{mol} = 0{,}01\ \text{mol}$

d) i) 0,01 mol·M(**C**) + 0,02 mol · 32 g/mol = 0,03 mol · 29 g/mol · 2,24

0,01 mol·M(**C**) + 0,640 g = 1,949 g

$M(\mathbf{C}) = \frac{1{,}309\ \text{g}}{0{,}01\,\text{mol}} \approx 131\ \text{g/mol}$ **C** – Xe, ksenoon

ii) n(**D**) = $\frac{1}{2} \cdot 0{,}04\,\text{mol}$ = 0,02 mol

n(Li) = $\frac{2}{1} \cdot 0{,}02\,\text{mol}$ = 0,04 mol

n(O) = $\frac{2}{1} \cdot 0{,}02\,\text{mol} + \frac{1}{2} \cdot 0{,}04\,\text{mol}$ = 0,06 mol

n(Xe) = 0,01 mol **A** – Li_4XeO_6

iii) $Li_4XeO_6 = 2Li_2O + 2O_2 + Xe$

3. a) A – NH_4F, ammooniumfluoriid

B – NH_4Cl, ammooniumkloriid

C – NH_4Br, ammooniumbromiid

D – NH_4I, ammooniumjodiid

E – NH_3, ammoniaak

F – NH_4HF_2, ammooniumvesinikfluoriid

G – HCl, vesinikkloriid

H – HBr, vesinikbromiid

I – H_2, vesinik

J – I_2, jood

K – HF, vesinikfluoriid

L – NH_4HSO_4, ammooniumvesiniksulfaat

%(S) = $\frac{32.1}{115} \cdot 100$ = **27.9**

M – Br_2, broom

N – SO_2, vääveldioksiid

%(S) = $\frac{32}{64} \cdot 100$ = **50**

O – H_2S, divesiniksulfiid

%(S) = $\frac{32}{34} \cdot 100$ = **94**

P – $CuCl_2$, vask(II)kloriid

Q – N_2, lämmastik

b) i) $2NH_4F \xrightarrow{^0t} NH_3 + NH_4HF_2$

ii) $NH_4Cl \xrightarrow{^0t} NH_3 + HCl$

iii) $NH_4Br \xrightarrow{^0t} NH_3 + HBr$

iv) $2NH_4I = 2NH_3 + H_2 + I_2$

v) $NH_4F + H_2SO_4$ konts = $NH_4HSO_4 + HF$

vi) $NH_4Cl + H_2SO_4$ konts = $NH_4HSO_4 + HCl$

vii) $2NH_4Br + 3\ H_2SO_4$ konts = $2NH_4HSO_4 + Br_2 + SO_2 + 2H_2O$

viii) $8NH_4I + 9H_2SO_4$ konts = $8NH_4HSO_4 + 4I_2 + H_2S + 4H_2O$

ix) $2NH_4Cl + 4CuO = 3Cu + 4H_2O + CuCl_2 + N_2$

4. a) i) $C_{14}H_{18}O_5N_2$

ii) $-CH_2COOH$

iii) $C_6H_5CH_2-$

iv) CH_3OH

b) i)

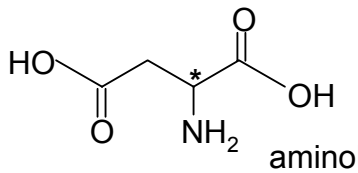

aminohape **A**

ii)

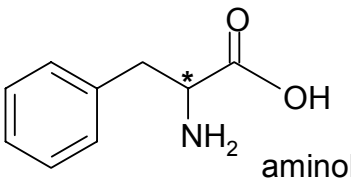

aminohape **B**

c) i) Ühendis **D** on esterside $-COO-$

ii) Aminohapped on seotud peptiidsidemega $-C(O)NH-$

d)

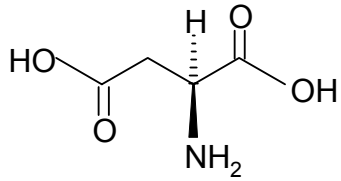

S-stereoisomeer

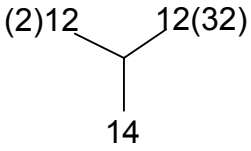

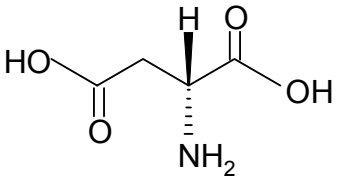

R-stereoisomeer

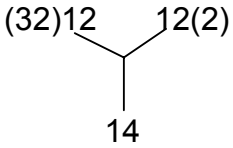

5. a) i) N(O) = 2 aatomit (karboksüülhape)

$$M_r(\mathbf{A}) = \frac{32}{0{,}262} = 122{,}1$$

$$N(C) = 122{,}1 \cdot 0{,}689 \cdot \frac{1\,\text{aatom}}{12} = 7\ \text{aatomit}$$

$$N(H) = 122{,}1 \cdot 0{,}049 \cdot \frac{1\,\text{aatom}}{1} = 6\ \text{aatomit}$$

$C_7H_6O_2$

ii) N(N) = 1 aatom (amiin)

$$M_r(\mathbf{D}) = \frac{14}{0{,}1505} = 93$$

$$N(C) = 93 \cdot 0{,}774 \cdot \frac{1\,\text{aatom}}{12} = 6\ \text{aatomit}$$

$$N(H) = 93 \cdot 0{,}075 \cdot \frac{1\,\text{aatom}}{1} = 7\ \text{aatomit}$$

C_6H_7N

iii) $C_6H_7N + N - 2H =$ **$C_6H_5N_2$** (**E**)

b) **A** 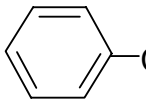 , fenüülkarboksüülhape, bensoehape

B , benseen

C 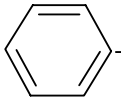 , nitrobenseen

D 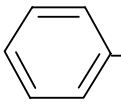 , aniliin

E 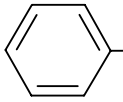 , fenüülasooniumkatioon

F 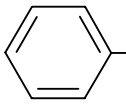 , fenüülbromiid

G 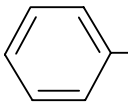 , fenüülmagneesiumbromiid

H ClMgBr, magneesiumkloriidbromiid

c) i) 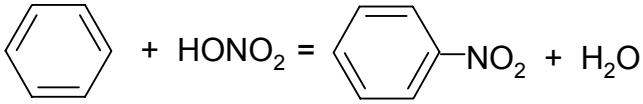

ii) 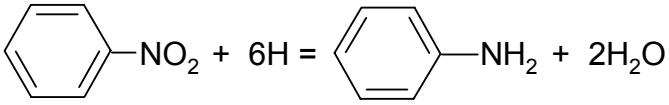

iii) 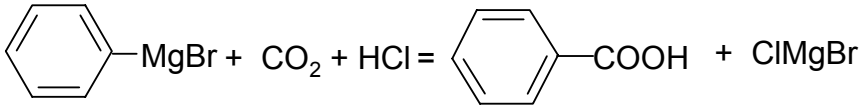

6. a) $10^{-7} = 6{,}2\cdot10^{-8} \cdot 0{,}01\ \text{mol} \cdot \frac{174\ \text{g/mol}}{m(K_2HPO_4)}$

$m(K_2HPO_4)$ = $\frac{6{,}2\cdot10^{-10}}{10^{-7}} \cdot 174\ \text{g/mol}$ = 1,08 g ≈ **1,1 g**

b) n(hape) = 0,010 mol + 0,030 dm^3 · 0,1 mol/dm^3 = 0,0130 mol

n(sool) = $6{,}2\cdot10^{-3}$ – 0,030 dm^3 · 0,1 mol/dm^3 = 0,0032 mol

$[H^+] = 6{,}2\cdot10^{-8} \cdot \frac{0{,}0130}{0{,}0032} = 2{,}5\cdot10^{-7}$ pH = -lg $2{,}5\cdot10^{-7}$ = 6,6

ΔpH = 6,6 –7,0 = - **0,4** (pH väheneb)

c) $[H^+] = \frac{0{,}030\ dm^3 \cdot 0{,}1 mol/dm^3}{1{,}030\ dm^3}$ = 0,0029 mol/dm^3

pH = -lg 0,0029 = 2,54 ≈ 2,5 **ΔpH** = 2,5 –7,0 = **-4,5**